

LOGOTERAPİ ÜZERİNE YAZILMIŞ LİSANSÜSTÜ TEZLERİN BİBLİYOGRAFİK ANALİZİ

Kubilay İbrahim ZALANKÖY¹

ÖZET

Bu çalışmada logoterapi temalı 22 adet yüksek lisans ve doktora tezi, 2024 yılı ulusal tez merkezi verileri baz alınarak incelenmiştir. Araştırmanın amacı ülkemizde yapılan logoterapi konulu lisansüstü tezlerin; hangi yıl yazıldıkları, lisansüstü türünün ne olduğu, hangi bilimsel alanda yazıldıkları, araştırma yöntemlerinin ne olduğu, çalışma gruplarının dağılımının nasıl olduğunu betimlemek olup bu amaca uygun biçimde bibliyografik analiz yapılmıştır. Çalışmada araştırma desenlerinden genel tarama modeli kullanılmış olup betimsel niteliktedir. YÖK Ulusal Tez Merkezi'ne ait web sayfasından tez adı, konu, dizin ya da özet kısmında "logoterapi" kavramı yer alan 22 lisansüstü tez tespit edilmiş ve bu tezler bibliyografik analiz yöntemi ile incelenmiştir. Ülkemizde logoterapi konusunda oldukça az sayıda lisansüstü çalışma olduğu ve bu tür çalışmaların artırılmasının gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Logoterapi, Hayatın Anlamı, Maneviyat.

ABSTRACT

In this study, 22 master's and doctoral theses with the theme of logotherapy were examined based on 2024 national thesis center data. The aim of the research is to examine the postgraduate theses on logotherapy in our country; To describe the year in which they were written, what the type of postgraduate study was, in which scientific field they were written, what the research methods were, and how the distribution of the working groups was, a bibliographic analysis was carried out in accordance with this purpose. The general survey model, one of the research designs, was used in the study and is descriptive in nature. 22 postgraduate theses containing the concept of "logotherapy" in the thesis name, subject, index or abstract were identified from the website of the YÖK National Thesis Center and these theses were examined with the bibliographic analysis method. It is thought that there are very few postgraduate studies on logotherapy in our country and that such studies should be increased.

Key Words: Logotherapy, Meaning of Life, Spirituality.

¹Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, kzalankoy@ogr.iuc.edu.tr ORCID: 0009-0004-5712-2073

Geliş Tarihi: 14.05.2024 / Kabul Tarihi: 27.05.2024 Çalışma Türü: Bibliyografi

Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir. Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir. Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/İntihal Licenced by CC-BY-NC ile lisanslıdır.

GİRİŞ

İnsan yaşamına odaklanan tüm disiplinler, varlığı anlamlandırma çabalarını ve hakikat arayışının başlamasını insan varlığı ile ilişkilendirmektedir. İnsanın varoluşsal özellikleri nedeniyle, ruhsal derinliklerinden gelen anlam arayışı, ilk insandan günümüze kadar devam etmekte olup antropolojik veriler de bu iddiayı desteklemektedir. Varlığın anlamlandırılması ve bu yolla da bir nevi olayları kontrol altına alma isteği insanı diğer varlıklardan ayıran en temel niteliktir (Bahadır, 1999). Bu nedenle varoluşsal anlam arayışı kavramı, tarihsel olarak insanın kendini fark ettiği süreçle başlar. Her insan bu hayatta ne yaptığını ve yaptığı iş ile ne elde etmeyi amaçladığını kendisine sorar. Hayatın yaşanmaya değer olup olmaması, eğer yaşanması gereken bir hayat var ise nasıl yaşanılması gerektiği, insanın kendisine sorduğu sorulardandır. Hayat başarı, mutluluk ve neşe odaklı olduğunda gayet güzel görünürken acı verici hususlarla hayat yaşamaya değer mi? sorusu ön plana çıkmaya başlar. Tam da bu noktada tüm hayatın tüm zorluklarına neden katlanalım? Tüm yaşananların anlamı nedir? (Bulut ve Sarı, 2020:81), soruları insanın karşısına çıkar. Özellikle de son yüzyıldaki gelişmelerle, insan konfor alanı olarak gördüğü bir yaşamı amaçlamaktadır. Bu nedenle de her olumsuz deneyimde özellikle de hayatın acı, hastalık ve ölüm gibi deneyimlerinde insanlar “Neden ?” sorusuna yönelmektedir. Bu sorununu cevabının bulunmasında Viktor Frankl’ın inşa ettiği Logoterapi, diğer yaklaşım ve felsefelerden ayrı olarak insanın manevi boyutunu ön plana çıkarmakta ve yaşananlarda anlam bulmayı bir terapi yöntemi olarak görmektedir.

Anlam Yoluyla Terapi

Viktor Frankl, psikanaliz temelli bir terapist olup psikanalitiğin insan doğası hakkındaki ana unsurları görmezden geldiği düşüncesinden dolayı, zaman içerisinde psikanalitik anlayıştan uzaklaşmıştır. Psikanalitik yaklaşımın ihmal ettiği hususun ise “anlam” olduğunu beyan etmiş, bu nedenle de logoterapi olarak adlandırdığı yaklaşımı savunmuştur (Erdem, 2022:14). Psikoterapi, içgüdüsel olanı bilinç düzeyine getirmeyi amaç edinirken logoterapi ise ruhsal gerçekliğin farkındalığına ulaştırmayı amaç edinir. Bu bağlamda varoluşsal analiz özünde insan sorumluluklarına vurgu yapar çünkü sorumluluk insanın temel varoluşsal nedenlerinden biridir. Bilinçli ve sorumlu olmak insan olmak anlamına geldiğinden, varoluşsal analiz sorumluluk bilincini esas alan bir psikoterapi anlayışıdır (Frankl, 1986:58). Frankl, logoterapinin merkezine “anlam” koymakla birlikte günümüz insanının, bir çok şekilde bu anlamla karşılaşmasının engellendiğini ve insanın aldığı bilinçli sorumluluk ile her şeyye rağmen anlamın özgürce inşa edebileceğini savunmaktadır.

Anlam İradesinin Engellenmesi

Logoterapi’nin ana ilkeleri; yaşamın anlamı, anlam istemi ve irade özgürlüğü şeklinde sac ayağından oluşmakta olup Frankl, güncel psikoloji yaklaşımlarının anlam iradesini yok saydığını ve toplumun asıl ihtiyacının anlam iradesinin dikkate alınması olduğunu vurgulamaktadır (Frankl, 1994) Frankl, anlam iradesini “*İnsanın anlam arayışı, içgüdüsel itkilerin “ikinci bir ussallaştırması” değil, yaşamındaki temel bir güdüdür.*” şeklinde açıklamıştır. Frankl, anlam iradesini içgüdü’nün bir ürünü değil bizzat temel yaşam yönelimlerinden saymıştır. Anlam iradesi her insan için özel, eşsiz olup her insan ancak onu kendisi bulabilir. Anlamlar ve değerler tepki oluşumu ve savunma mekanizmasının ötesinde, uğruna yaşanan ve ölünebilir şeylerdir. Frankl söz konusu görüşü destekler nitelikte iki araştırma sonucuna değinmektedir. Bunlardan ilki Fransa’da kamuoyu araştırmasında insanların %89’unun uğruna hayatını sürdüreceği bir şeye ihtiyaç duyduğunu vurgularken diğeri Amerika’da Johns Hopkins Üniversitesi’nde kişisel olarak neyi önemsedikleri sorulan 7948 öğrencinin %78’i “yaşamda bir amaç ve anlam bulmak” şeklindeki şıkkı seçmiştir (Frankl, 2009). Frankl, insanın varoluşsal

nitelikleri ile birlikte getirdiği anlam iradesinin engellenebildiğini kendi kuramı çerçevesinde geliştirdiği bazı kavramlarla açıklamakta olup aşağıda bu kavramlara yer verilmiştir. Bu kavramlar noöjenik nevroz, varoluşsal engelleme ve varoluşsal boşluk şeklinde logoterapi kuramı içerisinde isimlendirilmektedir.

Varoluş kavramı logoterapide 3 anlamı ifade etmektedir. Bunlar;

- I. İnsan olma durumu,
- II. Varoluşun anlamı,
- III. Kişisel varoluşun anlam istemi ile somut bir anlama bürünmesine dair arayış şeklindedir.

Yukarıda ifade edilen anlam isteminin engellenmesi mümkün olup varoluşsal engelleme olarak ifade edilmektedir. Yunanca zihin demek olan “noos” sözcüğünden türeyen noöjenik kavramı da varoluşsal engellenmenin neden olduğu ve psikojenik yani ruhsal kökenli nevrozlardan farklı bir türdür (Frankl, 2009:115).

Noöjenik Nevroz

Bu tür nevrozlar içsel bir çatışmadan ziyade varoluşsal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Bir insanın hayatının yaşanmaya değer olup olmadığını sorması ve bu sorunun onu kaygılandırması hatta umutsuzlaştırması, varoluşsal bir bunaltı sayılabilir ancak kesinlikle bu durum bir ruh hastalığı değildir. Logoterapi, insanı anlam bulmaya çabalayan bir varlık olarak görür ve bu görüşü miktarınca da psikanalizden ayrılır. Logoterapi’ye göre insan bir konu hakkında tamamen koşullandırılmaz ve belirlenemez, varoluşunun kaderinde kendisinin ne olacağına karar verebilen özgür bir varlıktır. İşte bu yönüyle logoterapi, pan-deternizm karşıtı olup insanın kendi iradesine, değişim gücüne sahip bir varlık olduğuna inanır. Noöjenik nevroz’un varoluşsal bir bunaltıya dönüşmesi, hastalık olarak görülmemektedir. Ancak zamanımızın kitle nevrozu varlığın anlamsızlığı iddiasını savunan kişisel bir nihilizme dönüşmüştür (Frankl, 2009). Frankl’in sorunlu gördüğü noöjenik nevroz değildir, çünkü bu durum anlam aramaya, anlam iradesine ve özgür anlama dönüşebilmektedir. Asıl sorun olan ise bu nevroz türünün zamanımızdaki gibi engellenmesi ve sonuç olarak insanların varoluşsal boşluk içerisinde, anlamsızlığı normalleştirmesidir. Varlığın anlamsız olduğu iddiası başlı başına bir sorun alanı olup özellikle de günümüzdeki gelişmeler ve psikososyal yıkımlarla “anlam ihtiyacı” her an belirginleşmektedir.

Varoluşsal Engelleme ve Varoluşsal Boşluk

Varoluşsal engelleme, Viktor Frankl’in 1946 yılında anlamını tanımladığı ve kavram olarak da 1955 yılında kullandığı bir terimdir. Frankl, bu terim ile toplumsal temelli nevrozlara vurgu yapmaktadır. Ruhsal nevrozlardan farklı olarak aşağılık duygusu ya da cinsel engellenme esaslı bir nevrozdan ziyade kitle nevrozu terimi, anlamsızlık duygusu yani varoluşsal engelleme anlamında kullanılmaktadır(Frankl, 1994:17). 20.yy varoluşsal boşluk olarak adlandırılan bir olguya sahiptir. Gerçek bir insanın deneyimlediği iki yönlü kayıp bu boşluğun nedeni olarak anlaşılabilir. İnsan, davranışlarını güvence altına alan ve davranışlarını belirleyen bazı hayvani iç güdülerini yitirmiştir. Bu durum cennetin güven sağlayıcı olarak sonsuza dek insana kapanmış olmasına benzer ve bu durumda insan seçim yapmak zorunda kalır. Geleneklerin insan davranışlarını yönlendiricilikten gün geçtikçe uzaklaşmasına karşın hiçbir iç güdü insan denen varlığa, yapması gerekeni söyleyemez. Bu bağlamda gelenekler de içgüdüler de insanın neyi arzuladığı bilemez. İşte bu zamanda iki şey ön plana çıkarak insanı yönlendirir ve bu durum varoluşsal boşluğun kanıtıdır. Bunlar; diğer insanların yaptıklarını yapmayı istemek(uydumculuk) ve diğer insanların isteklerini yapmak(totalitercilik) şeklinde kendini

gösterir(Frankl, 2009:120). İçinde yaşadığımız sosyal ve ekonomik şartlar ve statümüzden kaynaklı sürekli telkin altında kaldığımız bir yaşam içerisindeyiz. Bu telkinler zevk ve güç odağına vurgu yapan, kişiyi daha fazla arzu etmeye ve elde etmeye kanalize eden bir toplumsal yapıyı göstermektedir. Telkin edilen bu zevk ve güç arzusu ise anlamsızlığın süslenerek örtülmesinin bir şeklidir. Bu nedenle anlamsızlık, tükettikçe tatmin olmayan hatta artan tüketim isteğine, sürekli yetersiz görülen güç talebine ve gittikçe yoğunlaşan mutsuzluk ve umutsuzluk haline dönüşmektedir(Çelik, 2017:11). Sosyal ve kişisel düzen sağlayıcı gelenek ya da iç güdülerin yerine yeni değer sistemlerinin konuşamamış olması, insanı derece olumsuz etkilemiştir ki, kaybedilen güvenli dünya, sürü mantığı ile ya da kişisel arzular ile inşa edilmeye çalışmış ancak başarılı olunamamıştır. Hayvani iç güdülerin dahi ekosistemin devamlılığını sağlamasına rağmen, insan madde odaklı gelişmeler karşısında anlam sistemini koruyamamış ve müthiş bir varoluşsal boşluğa düşmüştür.

Logoterapide Maneviyat ve Din

İnsanın varoluşunun anlamını ve insanın anlam arayışını, sadece psikodinamik ve psikogenetik veriler düzleminde anlamak mümkün değildir. Bunun için kesin bir şekilde bunların ötesine geçen bir yaklaşım gereklidir. İnsani olguların boyutuna yani varlık olarak insani boyuta girilmesi gerekmektedir veya daha uygun bir şekilde ifade edecek olursak, insanı bu boyutta takip etmek gerekmektedir. İngilizcede "Spiritual" kavramı genelde dini bir anlamı çağırır. Bu nedenle psişik olgularla karşılaştırılmaması için nöolojik boyut, insan olma fenomeni şeklinde anlaşılmalıdır. (Frankl, 1962:94). Viktor Frankl'ın ifade ettiği maneviyatın, din ile karışmaması için bu şekilde vurgulanmış olması, logoterapinin din temelli bir iddia ile yola çıkmamasından kaynaklanmaktadır. Ancak Frankl, insan olma fenomeni ile insanın manevi mahiyetini vurgulamakta ve diğer canlılardan farklı olduğunu da ifade etmeye çalışmaktadır. Ayrıca logoterapi sürecinde ve insanın anlam bulma sürecinde dini inancın önemine çok defa vurgu yapmaktadır. İnsanın biyolojik ve psikolojik boyutunun yanında "tinsel bir vücudunun" da olduğunu ifade etmek için "nöolojik" kavramına başvurmuştur.

İnsan ruhunu iyileştirme amacı taşıyan mesleklerin, insan ihtiyaçlarını görmezden geldiğinde, geçici rahatlama sunmaya çalıştığını, karmaşık tekniklere ya da ilaçlara başvurmak zorunda kaldığını anlaşılmaktadır. Bu durum kaçınılmaz olan sonu ertelemek anlamına gelir ve bu yöntemle döngüde daha fazla semptomla daha fazla rahatlama sunulmaya çabalanır. Halbuki bu belirtiler çok boyutlu bir değerlendirme gerektirir. Logoterapi cerrahi müdahaleler, ilaçlar ve psikoterapik müdahalelerin ulaşamadığı yeri yani insan ruhundaki çığlığın susturulmasında eksik olan yeri doldurur (Sadigh, 2006:52).

Logoterapi, derin bir felsefi alt yapıya ve hümanistik psikoloji ile güçlü bir bağa sahiptir. Bu nedenle sorun ve ihtiyaçları duymayı değil anlamayı hedefleyerek, diğer teorik yaklaşımların yetersiz kaldığı yerlerde, insanı anlamaya odaklanması ve teknikleri insancılaştırma boyutu ile, farklı problem alanlarında hizmet sunan meslek elemanlarının kullanabildiği bakış açılarına ve tekniklere sahiptir(Çelik, 2017:24). Ben-ötesi psikoloji anlayışına benzer şekilde logoterapi de insanı sadece maddesi itibarıyla değerlendirmez. İnsanın tinsel boyutunu da önemseyen logoterapi, dini ve maneviyatı önemseyen kavramları ile insanın varoluşunun amacına ve hayatının anlamına odaklanan terapi yaklaşımıdır(Özoğul, 2020:2) Viktor Frankl, insanın anlam arayışına cevap aramasını hayatın amacı olarak görmektedir. Anlam arayışı sırasında insanların bazı zorluklar ve sıkıntılar deneyimleyebileceğini belirtmiştir. Bu sorunlar bazen nevroza dönüşebilmektedir. Ayrıca Frankl, her çağın bir nevroz olduğunu, kişilerin de kendilerinin bazen bu nevroza neden olabildiklerini ifade etmiştir. Günümüzde ön plana çıkan varoluşsal boşluğun giderilebilmesi için logoterapiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun en önemli nedeni insanın anlam arayışının temel bir güdü olmasıdır. Bu güdü bizi yaşamda tutan temel nedendir (Kula ve Erden, 2019:187).

Logoterapi anlam temelinde inşa edilen bir kuramsal yapıya sahip olup maneviyat ve din konularını da terapiye dahil etmesi ile ön plana çıkmakta, insanın bütüncül bir bakış açısı ile değerlendirilmesi hususunda her geçen gün önemi anlaşılmaktadır. Ülkemizde de logoterapi alan yazınında yazılan tezlerin, özellikle 2010 yılından sonra artış gösterdiği görülmektedir. İnsanın anlam ihtiyacının her geçen gün daha da derinden hissedildiği günümüzde, insan hayatına dokunan çalışmalara daha fazla önem verilmesi kaçınılmazdır. Bu bağlamda logoterapinin hangi alanlarda ne tür çalışmalarla akademiye katkı sunduğunun anlaşılması, yeni ve ihtiyaç duyulan bir konu için ayrı bir öneme sahiptir. Bu bağlamda çalışmamız logoterapi kuramını içeren tezlerin bibliyografik analizi aşağıda yer alan konular kapsamında yapılmıştır. Çalışmada;

1. Tezlerin yıllara göre dağılımına,
2. Tezlerin anabilim dallarına göre dağılımına,
3. Tezlerin araştırma yöntemine göre dağılımına,
4. Tezlerin araştırma desenine göre dağılımına,
5. Tezlerin çalışma grubuna ya da odağına göre dağılımına,
6. Tezlerin veri toplama biçimine göre dağılımına,
7. Tezlerin örnekleme tekniğine göre dağılımına yer verilmiştir.

1. YÖNTEM

Bu araştırmada; Türkiye’de Logoterapi temalı lisansüstü eğitim tezlerinin tematik dağılımları ortaya konulmuştur. Araştırma desenlerinden genel tarama modeli kullanılmış olup betimsel niteliktedir. YÖK Ulusal Tez Merkezi’nin web sitesinde yer alan Tez Arama Kataloğu kullanılarak, tezin ad, konu, dizin ya da özet kısmı olmak üzere bu kategorilerin herhangi birinde “logoterapi” kavramı bulunan 22 lisansüstü tez bibliyografik analiz yöntemi ile incelenmiştir.

1.1. BULGULAR

YÖK Ulusal Tez Merkezi’ne ait web sayfasından tez adı, konu, dizin ya da özet kısmında “logoterapi” kavramı yer alan 12’si yüksek lisans ve 10’u doktora olmak üzere 22 lisansüstü incelenmiştir. YÖK Ulusal Tez Merkezi verilerine göre; Bahadır(1999), tarafından kaleme alınan “*Hayatın anlam kazanmasında psiko-sosyal faktörler ve din*” isimli çalışma ülkemizde logoterapiye kuramsal olarak yer verilen ilk lisansüstü çalışmadır. Logoterapi kavramının ise ilk defa tez isimlerinde 2010 yılında kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Çolak(2010), tarafından kaleme alınan “*Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanın Sosyal Fobi Üzerindeki Etkisi*” ve Bayraktar(2010), tarafından yazılan “*Logoterapi Yönelimli Sağlık Programının Konuşma Bozukluklarından Kekemelik Üzerindeki Etkisi Vaka Çalışması*” isimli tez çalışmalarıdır. Ayrıca yukarıda beyan edilen iki çalışma logoterapi etkisinin deneysel yöntemle ölçülmeye çalışıldığı ilk tezlerdir. Bahadır(1999), ise “*logoterapi eksenli bir araştırma*” şeklinde nitelendirdiği tez çalışmasında, logoterapi uygulamasının etkisinden ziyade logoterapik bakış açısını kuramsal olarak kullanmayı ve ülkemizde tanıtılmasını amaçladığını ifade etmiştir.

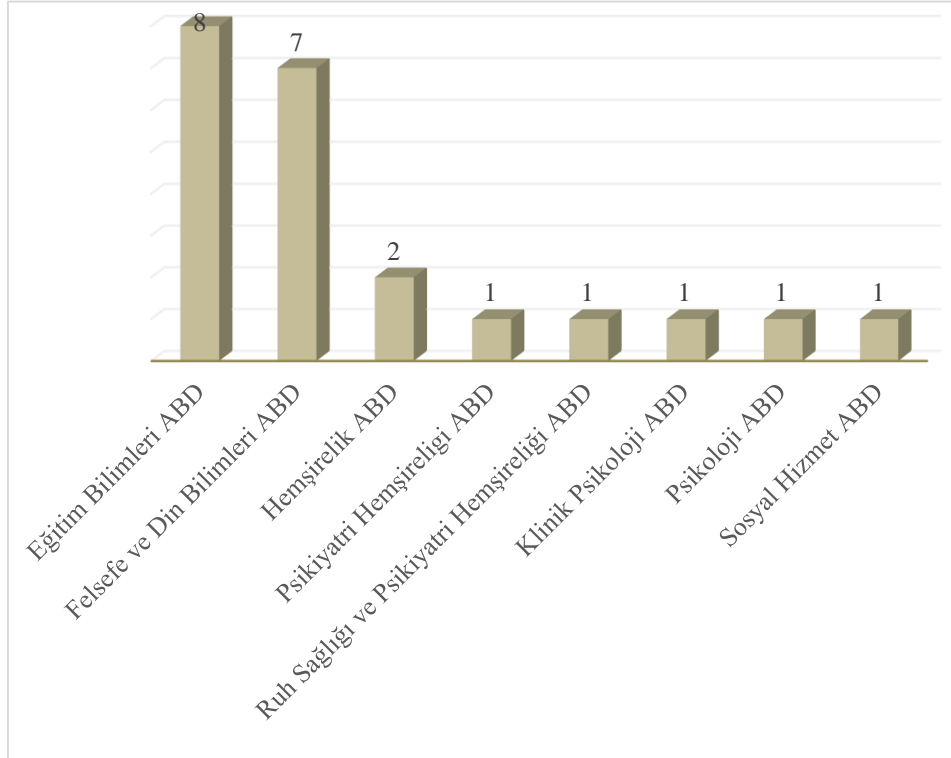
Logoterapi içerikli tez çalışmasının ilk olarak 1999 yılında yazıldığı ve sayısal olarak son yıllarda artış gösterdiği, logoterapinin önemi ve ihtiyaç boyutu oldukça yüksek olmasına karşın, lisansüstü akademik çalışmaların oldukça az sayıda olduğu görülmektedir (Tablo 1.1).

Tablo 1.1. Tezlerin Yıllara Göre Dağılımı

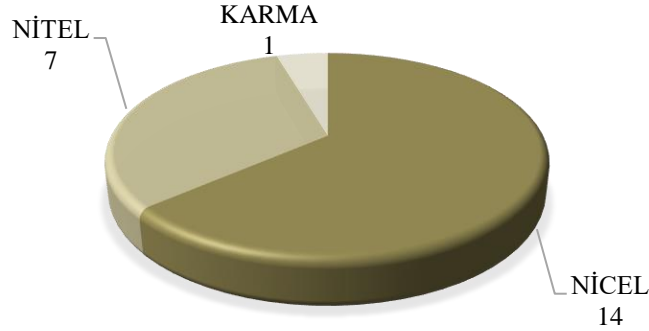
Yıllar	Tez Sayısı
1999	1
2010	2
2014	1
2015	1
2016	2
2018	2
2019	2
2020	3
2021	2
2022	3
2023	3
Toplam	22

Logoterapi içerikli tezlerin en çok eğitim bilimleri ile felsefe ve din bilimlerinde yapıldığı görülmektedir. Ayrıca hemşirelik alanında farklı ana bilim dallarında 3 tez çalışmasının bulunduğu, diğer tez çalışmalarının ise psikoloji ve sosyal hizmet alanlarında yapıldığı görülmektedir. Ayrıca tezlerin çoğunluğunun eğitim bilimleri ile felsefe ve din bilimleri alanlarında yer aldığı görülmektedir. (Şekil 1.1.).

Şekil 1.1. Tezlerin Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Şekil 1.2. Tezlerin Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı

Logoterapi kuramsal ya da uygulama temelinde lisansüstü 22 tezde yer almakta olup söz konusu tezlerden 14 çalışmanın nicel, 7 çalışmanın nitel ve 1 çalışmanın ise karma yöntem olduğu görülmektedir. Karma yöntem araştırma sayısı nicel ve nitel yönetime göre oldukça düşüktür (Şekil 1.2.). Felsefe, maneviyat, din ve danışmanlık temelli alanlarda ön plana çıkan logoterapi temalı akademik çalışmaların, salt sayısal verilerle analiz edilmemesi gerekmektedir. Tablo 1.2.'de yer alan deneysel model sayısının fazlalığı ya da aynı tabloda yer alan fenomenolojik analiz ve vaka çalışma sayılarının azlığı dikkat çekmektedir. Logoterapi alanında insan odaklı bilgi birikiminin gelişimi için fenomenlere yüklenen anlama odaklanan ya da logoterapi müdahalesinin etkililiğini değerlendiren çalışmaların, nitel veya karma yönetime dayalı biçimde ilerlemesi önem arz etmektedir.

Araştırma kapsamında incelenen tezlerden 8 tezde deneysel model, 4 tezde doküman analizi, 3 tezde ilişkisel tarama modeli, 2 tezde fenomenolojik analiz, 2 tezde yarı deneysel model kullanılmış olup vaka çalışması, içerik analizi ve betimsel tarama modeli ise 1'er tezde kullanılmıştır (Tablo 1.2).

Tablo 1.2. Tezlerin Araştırma Desenlerine Göre Dağılımı

Kullanılan Araştırma Deseni	Araştırma Deseninin Kullanılma Sıklığı
Deneysel Model	8
Doküman Analizi	4
İlişkisel Tarama Modeli	3
Fenomenolojik Analiz	2
Yarı Deneysel Model	2
Vaka Çalışması	1
İçerik Analizi	1
Betimsel Tarama Modeli	1
Toplam	22

Tezlerin çalışma grubu ya da odağına göre dağılımı incelendiğinde; üniversite öğrencileri odaklı çalışmaların ve literatür kapsamlı araştırmaların çoğunlukta olduğu görülmektedir (Tablo 1.3.).

Tablo 1.3. Tezlerin Çalışma Grubuna ya da Odağına Göre Dağılımı

Araştırmanın Odaklandığı Grup ya da Durum	Araştırılma Sıklığı
Akademik ve İdari Personel	1
Üniversite Öğrencileri	8
Lise Öğrencileri	1
Alanyazın	4
Lise Öğretmenleri	1
Aile Danışmanlığı Alan Bireyler	1
Kanser Tanısı Almış Bireyler	2
Eş Kaybı Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Kadınlar	1
40-60 yaş aralığındaki kadınlar	1
18-60 Yaş Arası Bireyler	1
Depresyon Tanısı Almış Bireyler	1
Toplam	22

Tezler veri toplama araçları bağlamında incelendiğinde anket formu ve ölçek kullanılan tezlerin çoğunlukta olduğu görülmekte olup 4 tezde ise literatür taraması metodu kullanıldığından herhangi bir ölçek ya da form kullanılmamıştır (Tablo 1.4.).

Tablo 1.4. Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı	Sıklık
Anket Formu ve Ölçek Formu	11
Anket Formu, Ölçek Formu ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	1
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	2
Ölçek Formu	2
Ölçek ve Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	2
Ölçek ya da Anket Formu Belirtilmemiştir (Doküman Analizi Yapılmıştır)	4
Toplam	22

Tezler örnekleme tekniği bakımından incelendiğinde, 13 tez ile en çok kullanılan örnekleme yönteminin basit rastgele örnekleme yöntemi olduğu, 3 çalışmada amaçlı örnekleme kullanıldığı, 2 çalışmada ise kota örnekleme yöntemine yer verildiği görülmektedir (Tablo1.5.)

Tablo 1.5. Tezlerin Örneklemeye Tekniğine Göre Dağılımı

Örneklemeye Yöntemi	Sıklık
Basit Rastgele	13
Amaçlı Örneklem	3
Kota Örneklem	2
Örneklemeye Türü Belirtilmemiştir(Doküman Analizi Yapılmıştır)	4
Toplam	22

Çalışmamız kapsamında bibliyografik analizleri yapılan 22 adet lisansüstü çalışma, yazar, yıl ve lisansüstü tez türünü belirtecek şekilde aşağıda tablo halinde sunulmuştur. Çalışma kapsamında incelenen tezlerden; logoterapinin etkililiğine dair 12 çalışma, maneviyat, inanç ya da din kavramlarını içeren 7 çalışma, anlam kavramına yer veren 12 çalışma olduğu görülmektedir (Tablo 1.6.).

Tablo 1.6. Bibliyografik Analize Dahil Edilen Tezler

Yazar, Yıl Tez Türü	Tezin Adı
Bahadır, 1999 Doktora	Hayatın Anlam Kazanmasında Psiko-Sosyal Faktörler ve Din
Çolak, 2010 Yüksek Lisans	Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanın Sosyal Fobi Üzerindeki Etkisi
Bayraktar, 2010 Yüksek Lisans	Logoterapi Yönelimli Sağaltım Programının Konuşma Bozukluklarından Kekemelik Üzerindeki Etkisi Vaka Çalışması
Çolak, 2014 Doktora	Affetme Esnekliği Kazandırmada Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanın Etkililiği
Düşünceli, 2015 Doktora	Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanın Travma Sonrası Hayata Küsme Bozukluğu Üzerindeki Etkisi
Şanlı, 2016 Doktora	Logoterapiye Dayalı Psiko eğitim Programının Ergenlerin Sağlıklı Bir Kimlik Algısı Oluşturmasına Etkisi
Yetkin Tekin, 2016 Doktora	Ergenlere Hayat Amacı Kazandırmada Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanlığın Etkililiği
Yıldırım Usta, 2018 Yüksek Lisans	Hayatın Anlam Algısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin Analizi (İstanbul İli, Üsküdar İlçesi, Resmi Liselerde Görev Yapan Öğretmenler Örneği)
Ağırbaş, 2017 Yüksek Lisans	Manevi Yönelimli Aile Danışmanlığı

Tablo 1.6. Bibliyografik Analize Tabi Tutulan Tezler(Devamı)

Yazar,Yıl Tez Türü	Tezin Adı
Öztan, 2019 Yüksek Lisans	İnsanın Anlam ve Mutluluk Arayışında İnançın Rolü
Demirci, 2019 Yüksek Lisans	Din Eğitimi Açısından İnsanın Anlam Arayışı Problemine Cahit Zarifoğlu Masalları Bağlamında Bir Bakış
Özoğul, 2020 Yüksek Lisans	Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Logoterapinin Uygulanabilirliği
Aydın, 2020 Doktora	Hemşire Tarafından Yapılan Yaşamı Anlamlandırma Görüşmelerinin Jinekolojik Kanser Hastalarında Travma Sonrası Gelişim, Yaşamda Anlam Bulma ve Spiritüel İyi Oluşluk Üzerine Etkisi
Karakaya,2020 Yüksek Lisans	Üniversite Öğrencilerinde Yetişkin Bağlanma Stilleri, Psikolojik İyi Oluş ve Hayatı Anlamlandırma Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi
Aktan, 2021 Yüksek Lisans	Eş Kaybı Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Logoterapi Temelli Grup Psikolojik Danışma Programının İyi Olma Hali Üzerindeki Etkisi
Zorlu, 2021 Yüksek Lisans	40-60 Yaş Arası Kadınların Yaşamda Anlam Arayışı
Erdem, 2022 Doktora	İntihar Riski Olan Bireylerde Anlam Arayışı ve Logoterapinin Etkililiği
Arslantürk Khalil, 2022 Doktora	Pandemi Döneminde Hemşirelik Öğrencilerine Uygulanan Logoterapi Temelli Psikososyal Destek Programının Hayatın Anlamı ve Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi
Ataman, 2022 Yüksek Lisans	Yetişkinlik Döneminde Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma
Uğuryol Ünal, 2023 Doktora	Depresyon Tanılı Hastalara Uygulanan Logoterapi Temelli Müdahalenin Depresif Belirtiler, Psikolojik Acı ve Yaşamın Anlamına Etkisi
Eskigüle, 2023 Doktora	Palyatif Bakım Hastalarına Verilen Logoterapi Danışmanlığının Kronik Keder, İtibar Duygusu ve Yaşam Anlamı Üzerindeki Etkisi
Özçelik, 2023 Yüksek Lisans	Viktor Frankl'ın Eserlerinde Dini İnançın Anlam Arayışındaki Rolü

TARTIŞMA

İnsan diğer canlı türlerinden farklı olarak kendisinin ve diğer varlıklarla ilişkisinin anlamını merak eden bir mahiyettedir. İnsan transandantal boyutu itibariyle bedensel varoluşunun ötesinde “tinsel vücut” olarak ifade edilebilecek bir anlama sahiptir. Son birkaç yüzyılda ise insana sadece maddi perspektifler itibariyle değer atfedilmektedir. Değersizleşen ve değersizleştiren bir sistem olarak sosyo-ekonomik yapı, psikoloji bilimi başta olmak üzere birçok bilimi etkisi altına almış ve insanın anlam ihtiyacı görmezden gelinmiştir. Logoterapi ise insanın anlam ihtiyacını görerek, insanın bütüncül bir bakış açısı ile değerlendirilmesini ön plana çıkarmaktadır. Logoterapi varoluştaki anlamı keşfetmede her koşulda hayatın anlamını, anlam iradesini ve irade özgürlüğünü vurgularken bir yanda da maneviyat ve din gibi insani gerçeklikleri de önemsemektedir. Çalışma bağlamında bibliyometrik analizi yapılan tezlerin de 22’sinden 12’sinin “anlam” kavramına yer verdiği, 7’sinin ise “maneviyat, inanç veya din” kavramlarını içerdiği görülmektedir. Anlam ihtiyacı günümüzde gittikçe önem kazansa da logoterapi temelli uygulama içeren tezlerin sayısının 12 olduğu görülmüştür.

Çalışma kapsamında incelenen tezlerin yıllara göre dağılımı incelendiğinde, ilk lisansüstü çalışmanın Bahadır(1999), tarafından yapıldığı görülmekle birlikte, logoterapi içerikli ilk lisansüstü çalışma 1999 yılında yapılmış olmasına rağmen, günümüzde lisansüstü çalışmaların sayısı 22 tez ile sınırlı kalmıştır. 1999 yılı sonrasında logoterapi konulu ilk lisansüstü çalışmalar 2010 yılında gerçekleştirilmiş ve bu yıl itibariyle de logoterapi içerikli tezlerin sayısında artış olmuştur.

Tezlerin ana bilim dallarına göre dağılımı incelendiğinde, iki anabilim dalında logoterapi konulu tezlerin daha sık çalışıldığı görülmektedir. Eğitim bilimleri ile felsefe ve din bilimleri alanları bu anlamda ön plana çıkmakta olup insan odaklı meslek gruplarından olan hemşirelik, psikoloji ve sosyal hizmet alanlarında da tez çalışmalarının yer aldığı tespit edilmiştir. Logoterapi’nin anlam konusunda sadece kuramsal açıklamalardan ibaret olan bir teori olmaması, müdahaleye dönük olarak inşa edilmesi, danışmanlık amaçlı mesleklerde ve alanlarda kullanılmasını da beraberinde getirmiştir. Ayrıca logoterapinin felsefe ile etkileşimi, maneviyat ve din hususlarına karşı pozitif bir yaklaşım benimsemesinin, ülkemizdeki lisansüstü akademik çalışmalara da yansıdığı görülmektedir.

Tezler araştırma yöntemleri ve desenleri bakımından incelendiğinde, nicel yönteme dayanan tezler çoğunlukta olup doküman analizi kullanılan literatür odaklı 4 çalışmanın bulunması, ülkemizde logoterapinin kuramsal temelini de oldukça yeni olduğunu göstermektedir. İncelenen lisansüstü çalışmaların 7’si nitel ve 1’i karma yöntem olup 14 çalışmada ise nicel yöntem kullanılmıştır. Anlam fenomeninin literatüre katkısının insani deneyimlerle inşa edilebileceği düşünüldüğünde, nitel ve karma yöntem çalışmalara daha fazla önem verilmesi gerektiği daha net anlaşılacaktır. Danışmanlık odaklı mesleklerin benzer deneyime sahip insanları anlaması ve onlara daha yetkin bir biçimde yardım edebilmelerinde, fenomenoloji temelli çalışmaların önemi daha fazla anlaşılacaktır. Felsefe, maneviyat, din ve danışmanlık temelli alanlarda ön plana çıkan logoterapi temalı akademik çalışmaların, salt sayısal verilerle analiz edilmemesi gerekmektedir. İncelenen tezlerde deneysel model sayısının fazlalığı ve fenomenolojik analiz ve vaka çalışma sayılarının azlığı dikkat çekmektedir. Logoterapi alanında insan odaklı bilgi birikiminin gelişimi için fenomenlere yüklenen anlama odaklanan ya da logoterapi müdahalesinin etkililiğini değerlendiren çalışmaların, nitel veya karma yönteme dayalı biçimde ilerlemesi önem arz etmektedir.

Logoterapinin ülkemiz için hala yeni sayılabilecek nitelikte olmasının bir yansıması olarak dört alanyazın çalışmasının yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırmalardan önemli bir kısmının deneysel ya da nitel desen bir araştırma olması gibi nedenlerle de üniversite öğrencileri ya da hastalar gibi örneklemle odaklanıldığı anlaşılacaktır. Ayrıca 24 lisansüstü tezdən 12’sinin, logoterapinin etkililiğine odaklanarak, sorun alanlarında değişim sağlayabildiği sonucuna ulaşması önemlidir. Bu sonuçlara

rağmen, ülkemizde logoterapinin oldukça az sayıda lisansüstü tezde kullanıldığı görülmüştür. Logoterapinin etkili olduğu sorun alanlarına yönelik çalışmaların artırılmasının, akademik ve uygulama bazlı çalışmalara daha fazla önem verilmesinin gerekliliği, anlam arayışının her geçen gün önem kazandığı dünyamızda daha net görülmektedir. Özellikle de nitel ve karma yöntem çalışmalarla sorun alanlarına yönelik gerçek hayattan akademiye aktarılacak bilgiler, logoterapinin daha verimli ve amaca uygun kullanılmasında önem arz etmektedir.

Tezlerin çalışma grubu ya da odağına göre dağılımı incelendiğinde; çalışma grupları içerisinde logoterapinin acı ve ölüm temalarına yaptığı vurguya paralel biçimde lisansüstü tezlerde depresyon tanısı almış bireyler, kanser tanısı almış bireyler ve eş kaybı yaşamış bireylere odaklanıldığı görülmektedir. Logoterapinin acı verici yaşam deneyimlerinde insanların anlam bulmalarına yardımcı olabilecek nitelikte olduğu, insanların anlam arayışında önemli bir felsefi zemin sunduğu anlaşılmaktadır.

Logoterapi maneviyat ve din ile yakından ilişkili olup manevi danışmanlık ve rehberlikte kullanılması fayda sağlayacaktır. Danışan bireyin din ya da maneviyat ile ilişkisi bağlamında dini ya da manevi değerler terapide kullanılabilir (Özoğul, 2020:121). Sonuç olarak insanın anlam, nihaî anlam ya da mutluluk arayışında dini inanç ve logoterapinin hayatı anlamlandırma da katkıda bulunduğu görülmüştür. Dinin inanç temelinde inanan insanın hayatına anlamlar bütünü sunduğu ve logoterapinin de anlam arayışına katkı sunduğu sonucuna varılmıştır (Öztañ, 2019:110). Çalışma kapsamında incelenen lisansüstü tezlerden de anlaşılacağı üzere, logoterapi birçok sorun alanında çözüm odaklı bir yaklaşım sunmaktadır. Özellikle de teknoloji ile hızın ve tüketim mantığı ile hazzın ön plana çıkarak anlam çığlığını susturduğu bir zamanda, “anlam” hakikatinin daha değerli, önemli ve vazgeçilmez bir gerçeklik olduğu görülecektir.

SONUÇ

Logoterapinin insanın anlam ihtiyacının karşılanmasında ve insanın yaşadığı birçok sorunu anlamlandırmasında önemli bir yeri vardır. Logoterapi konulu çalışmaların genellikle maneviyat, danışmanlık ve din konularının anlam kavramı ile ele alındığı görülmektedir. İnsani değerlerin, hayat anlamının ve hayatta deneyimlenen fenomenlerde anlam bulmanın önemi gün geçtikçe artarken, akademik çalışmaların insani bir temelde ilerlemesi kaçınılmazdır. Özellikle de acı verici deneyimlerle anlam sorgulaması derinleşen insanlara yardım etmede logoterapi özel bir niteliğe sahiptir. Gelişim dönemlerinde yaşanan krizler, gençlik çağında yapılan sorgulamalar, kriz ya da afet durumlarında daha da önemi belirginleşen anlamlar karşısında maneviyatı odak noktasına alan logoterapi, insan odaklı birçok meslek ve disiplin için uygulamaya aktarılacak perspektifler barındırmaktadır. Bu bağlamda insani sorunların çözümünde ve olası sorunların önlenmesinde “anlam” insani bir gereklilik ve reddedilemez bir hakikattir.

KAYNAKÇA

- AĞIRBAŞ, Furkan (2017), Manevi Yönelimli Aile Danışmanlığı, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AKTAN, Zehra (2021), Eş Kaybı Yaşayan Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Logoterapi Temelli Grup Psikolojik Danışma Programının İyi Olma Hali Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- ARSLANTÜRK KHALİL, Kübra (2022), Pandemi Döneminde Hemşirelik Öğrencilerine Uygulanan Logoterapi Temelli Psikososyal Destek Programının Hayatın Anlamı Ve Yaşam Doyumu Üzerine Etkisi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- ATAMAN, Esra Burcu (2022), Yetişkinlik Döneminde Dini Başa Çıkma Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- AYDIN, Ruveyde (2020), Hemşire Tarafından Yapılan Yaşamı Anlamlandırma Görüşmelerinin Jinekolojik Kanser Hastalarında Travma Sonrası Gelişim, Yaşamda Anlam Bulma Ve Spiritüel İyi Oluşluk Üzerine Etkisi, Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- BAHADIR, Abdulkemal (1999), Hayatın Anlam Kazanmasında Psiko-Sosyal Faktörler ve Din, Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- BAYRAKTAR, Betül (2010), Logoterapi Yönelimli Sağaltım Programının Konuşma Bozukluklarından Kekemelik Üzerindeki Etkisi Vaka Çalışması. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- BULUT, Sefa; ŞÜHEDA Ece Sarı (2020), "Literature Review on Logotherapy." *EC Psychology and Psychiatry*. Volume 9, Issue 9;81-86.
- ÇELİK, Gizem (2017), Logoterapi: Temel Bileşenleri ve Terapi Teknikleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(2);70-97.
- ÇOLAK, Tuğba Seda (2010), Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanın Sosyal Fobi Üzerindeki Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- ÇOLAK, Tuğba Seda (2014), Affetme Esnekliği Kazandırmada Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanın Etkililiği, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- DEMİRCİ, Emine Tuğba (2019), Din Eğitimi Açısından İnsanın Anlam Arayışı Problemine Cahit Zarifoğlu Masalları Bağlamında Bir Bakış, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- DÜŞÜNCELİ, Betül (2015), Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanın Travma Sonrası Hayata Küsmeye Bozukluğu Üzerindeki Etkisi, Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- ERDEM, Metin (2022), İntihar Riski Olan Bireylerde Anlam Arayışı ve Logoterapinin Etkililiği, Doktora Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yalova Üniversitesi, Yalova.
- ESKİGÜLEK, Yasemin (2023), Palyatif Bakım Hastalarına Verilen Logoterapi Danışmanlığının Kronik Keder, İtibar Duygusu ve Yaşam Anlamı Üzerindeki Etkisi, Doktora Tezi, Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- FRANKL, Victor Emile (1962), *Psychiatry and Man's Quest for Meaning*. Journal of Religion And Health.
- FRANKL, Victor Emile (1986), *The Doctor and The Soul: From Psychotherapy to Logotherapy*. Vintage.
- FRANKL, Victor Emile (1994), *Duyulmayan Anlam Çılgılığı*. çev. Selçuk Budak. Ankara: Öteki Yay.

- FRANKL, Victor Emile (2009), İnsanın Anlam Arayışı. çev. Selçuk Budak. İstanbul: Okuyan Us Yayınları.
- KARAKAYA, Hazal (2020), Üniversite Öğrencilerinde Yetişkin Bağlanma Stilleri, Psikolojik İyi Oluş ve Hayatı Anlamlandırma Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- KULA, Tahsin; ERDEN Müslüme (2019), Victor Frankl, Logoterapi ve Vicdanın Varoluş Analizi, Turkish Studies – Comparative Religious Studies, Volume 14, Issue 1; 177-188.
- ÖZÇELİK, Gülistan (2023), Viktor Frankl'ın Eserlerinde Dini İnancın Anlam Arayışındaki Rolü, Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şırnak.
- ÖZOĞUL, Ayşe (2020), Manevi Danışmanlık ve Rehberlikte Logoterapinin Uygulanabilirliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- ÖZTAN, Arzu (2019), İnsanın Anlam Ve Mutluluk Arayışında İnancın Rolü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- SADİGH, Micah. (2006), "The Use Of Logotherapy In Unraveling The Noological Dimension Of Psychosomatic Symptoms." International Forum For Logotherapy. Vol. 29. No. 1. Viktor Frankl Institute Of Logotherapy, 2006.
- ŞANLI, Esat (2016), Logoterapiye Dayalı Psikoeğitim Programının Ergenlerin Sağlıklı Bir Kimlik Algısı Oluşturmasına Etkisi, Doktora Tezi, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- UĞURYOL ÜNAL, Merve (2023), Depresyon Tanılı Hastalara Uygulanan Logoterapi Temelli Müdahalenin Depresif Belirtiler, Psikolojik Acı ve Yaşamın Anlamına Etkisi, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- YETKİN TEKİN, Ayşegül (2016), Ergenlere Hayat Amacı Kazandırmada Logoterapi Yönelimli Grupla Psikolojik Danışmanlığın Etkililiği, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- YILDIRIM USTA, Esen (2018), Hayatın Anlam Algısı Ve Psikolojik Dayanıklılık Düzeyi Arasındaki İlişkinin Analizi (İstanbul İli, Üsküdar İlçesi, Resmi Liselerde Görev Yapan Öğretmenler Örneği), Yüksek Lisans Tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ZORLU, Habibe (2021), 40-60 Yaş Arası Kadınların Yaşamda Anlam Arayışı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.